https://doi.org/10.51707/2618-0529-2026-36-05
УДК 069.12:37.013.82+37.015.31

О. В. Караманов

ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕРАПЕВТИЧНИХ ПРАКТИК МУЗЕЮ У КОНТЕКСТІ МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. *У статті розглядаються різні аспекти організації культурних практик у просторі музею в контексті його розуміння як центру соціальної взаємодії та комунікації через включення відвідувачів у музейний простір та формування ефективного музейного середовища комунікації. Застосування різних терапевтичних методик та інструментів дає змогу музею стати простором для особистісного зростання, психологічного розвантаження та позитивно спрямованої міжособистісної комунікації. Музейна терапія здійснюється через естетизацію особистості, відчуття приналежності до спільноти, соціалізацію, опору та стабільність у кризових моментах. Акцентовано, що в процесі реалізації терапевтичних практик створюється особливе середовище, яке відкриває доступ до іншої культури, опановується «мова речей», формується ставлення до експонатів за допомогою чуттєвого досвіду, елементів внутрішнього перевтілення, емоційного насичення тощо. На основі теоретичного і практичного аналізу найпоширеніших терапевтичних музейних практик (арттерапії через мистецтво, експозиційної терапії, психоедукації, музейного сторітелінгу, сенсорної терапії) доведено, що вони стають важливою частиною комплексних програм реабілітації для військових, біженців і взагалі для людей із травматичними спогадами, сприяють емоційному відновленню, розвитку творчих стратегій подолання стресу, а також нормалізації соціальних функцій. У висновках наголошено, що компоненти музейної діяльності (музейний простір, музейна аудиторія та музейний контекст) у поєднанні з терапевтичними практиками сприяють активному залученню музейних закладів до різних форматів індивідуальної та групової терапевтичної роботи, створюючи динамічне, творче й розвивальне середовище для комунікації.*

Ключові слова: *музей, музейний простір, музейне середовище, музейний контекст, мистецтво, культурні терапевтичні практики, музейна педагогіка, музейна психологія, музейно-педагогічна діяльність.*

Постановка проблеми. Музей як центр соціальної взаємодії та комунікації в умовах сьогодення поширює і популяризує чимало цікавих практик, покликаних забезпечити ефективне занурення в середовище минулого, створювати різні ефекти присутності та залученості, моделювати свій простір для різних активностей, пов'язаних із навчанням, рекреацією, терапією. У такому сенсі усвідомлення ролі музейної терапії або терапії засобами музею набуває дедалі більшої популярності в усьому світі, оскільки воно охоплює не лише можливості музейного простору, а й терапевтичний вплив мистецтва. Такі напрями роботи активно поширюються у вітчизняному музейному дискурсі, оскільки важливість включення відвідувачів у музейний простір та формування ефективного музейного середовища комунікації відбувається на різних рівнях — від занурення в минуле до багатоканального сприйняття музейної інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика, що стосується організації різних терапевтичних музейних практик, є порівняно маловивченою в Україні. Переважна більшість авторів наукових розвідок акцентують на теоретичних аспектах культурно-освітньої роботи

© Караманов О. В.

 ISSN 2786-4510 (Online)

з відвідувачами різного віку в контексті музейної психології (О. Харченко), вивчають новітні музейні практики (С. Кускова), досліджують різні аспекти арттерапії і творчості як шляху до відновлення та реабілітації (Н. Авер'янова, І. Візнюк, О. Вознесенська, С. Долинний, А. Долинна, К. Волохата, Л. Найдьонова), сторітелінгу (Ю. Ключко, І. Побідаш), музеїв як медіа (І. Рущенко), музейної арттерапії (Т. Юрова) тощо. Водночас проблематика музейних практик набула нового виміру актуальності в умовах повномасштабного вторгнення та потребує узагальнювального дослідження.

Мета статті — проаналізувати можливості застосування музейних терапевтичних практик для ефективної комунікації з різними групами відвідувачів, яку ми ототожнюємо з музейно-педагогічною діяльністю.

Основні результати дослідження. Терапевтична робота музею з аудиторією має значний потенціал для розвитку емоційного, інтелектуального та фізичного благополуччя відвідувачів. Застосування різних методик та інструментів дає змогу музею стати простором для особистісного зростання, психологічного розвантаження та позитивно спрямованої міжособистісної комунікації. Водночас необхідно забезпечити збереження закладом свого статусу як інституції, що вивчає та популяризує матеріальну й нематеріальну культурну спадщину.

Візуалізація різноманітних видів музейної комунікації та освітньої діяльності у просторі музею в умовах взаємодії з різними групами відвідувачів відіграє значну роль у досягненні цілей будь-якого музейного візиту, зокрема, музейного заняття, семінару, майстеркласу, квесту, адже це сприяє осмисленню образів, програванню їхньої ролі в часі й просторі, забезпечує нові емоції та враження. У контексті реалізації терапевтичних практик музей створює особливе середовище, завдяки якому відкривається доступ до іншої культури, опановується «мова речей», формується ставлення до експонатів через чуттєвий досвід, елементи внутрішнього перевтілення, емоційне насичення тощо.

У дослідженнях наголошено, що сучасну музейну діяльність можна вивчати та проєктувати в межах чотирьох компонентів, а саме: *творці, простір, аудиторія та контекст* [1, с. 119]. Спробуємо адаптувати зазначені компоненти до різних терапевтичних практик.

Так, у ролі *творців* насамперед можуть виступати музейні працівники (музейні педагоги) — професійні інтерпретатори музейних джерел, які стимулюють розвиток когнітивних навичок у відвідувачів, створюють різні образи музею, послідовно активізуючи творчі здібності та сприяючи формуванню нових вражень.

Музейний простір відповідає за способи організації музею, творення специфічних музейних сенсів для позитивних змін особистості на різних рівнях, емоційного настрою, а також нових музейних дискурсів для нейтралізації переживань і важких спогадів, пов'язаних із різними життєвими обставинами. Крім цього, музейний простір посилює процес сприйняття минулого за допомогою реконструкції історії окремих предметів, відтворення лінії подій, інтерпретації фактів та етапів життя конкретної особистості [2, с. 112].

Музейна аудиторія налаштовує способи сприймання експозиції, інтерпретацію музейного матеріалу (контенту) та формування відповідних загальнолюдських цінностей через активну й безпосередню міжособистісну комунікацію, терапію спогадами, моделювання різних видів діяльності та особистісних сенсів.

Музейний контекст сприяє розширенню знань відвідувачів про різні вектори та напрями музейної діяльності, яка уособлює історичне, соціокультурне, економічне та політичне середовище, занурення в атмосферу іншої епохи для внутрішніх рефлексій і виходу зі стресових ситуацій, а також осмисленню нових цінностей. Саме через контекст ми розуміємо сутність музейної педагогіки, яка оперує не лише загальними й теоретичними поняттями, а й використовує реальні предмети, що мають власну історію, створюють можливості емпатійного переживання подій, віддалених у часі, або почуттів і задумів митців [3, с. 245].

Водночас слід звернутися до масових культурних, освітніх, просвітницьких, розважальних, рекреаційних, терапевтичних заходів, які доволі стрімкими темпами поширюються у вітчизняному музейному просторі. Їх тематика має надзвичайно широкий характер, охоплюючи діапазон від локальних занять у музеї зі школярами та майстеркласів до освітніх музейних програм та дієвих тренінгів для різних груп населення, зокрема й людей з особливими потребами.

Очевидно, що терапевтичний ефект від цих заходів можна вбачати не лише у відволіканні від негативних думок, активізації роботи мозку, переключенні уваги та зниженні рівня тривожності, а й у процесах естетизації особистості, відчуття приналежності до спільноти, соціалізації, відчуття опори та стабільності у кризових моментах.

Зважаючи на наведений вище матеріал, змоделюємо кілька напрямів терапевтичних музейних практик, які музейний заклад може організовувати в процесі комунікації з відвідувачами.

Мабуть, найпоширенішою практикою є *арттерапія через творчість*, в основу якої покладено застосування різних видів мистецтва для роботи з емоціями та внутрішніми переживаннями людини. У просторі музею вона може охоплювати:

- візуальну арттерапію або нейрографіку (під час малювання, створення колажів, виготовлення скульптур), коли людина перетворює свої думки на символи та метафори, що дає змогу їх осмислити, подолати стрес та звільнитися від негативних почуттів;
- музичну терапію (у процесі виконання або написання пісень, підбору музики для вираження потенціалу або озвучення прихованих сенсів музейних експонатів);
- драматерапію (під час відтворення травматичних наративів через рольові ігри або імпровізовані сцени, в які може бути залучений історико-культурний контекст);
- танцювально-рухову терапію (через вивільнення різноманітних травматичних спогадів за допомогою збалансованих тілесних рухів (вільний танець, історичні танцювальні ритми, відтворення забутої мелодії, ритмічне наслідування) з підтримкою повної або часткової інтеграції психіки й тіла) [4].

Такі практики активно поширюють сучасні художні та мистецькі музеї, організовуючи майстеркласи, тренінги з живопису, скульптури та інших видів мистецтва, під час яких відвідувачі можуть реалізувати себе через творчу діяльність [5].

Заняття з арттерапії, що проводяться під час роботи в музеї з людьми, які відчувають стрес, депресію або емоційні труднощі, допомагають знизити рівень тривожності, сприяють самовираженню й самоаналізу, розвитку творчих навичок.

Різноманітні практики арттерапії активно застосовують у своєму просторі вітчизняні музейні заклади, як-от: Володимирський історичний музей імені О. Дверницького, Хмельницький обласний краєзнавчий музей, Jam Factory Art Center та Zenyk Art Gallery (м. Львів), Миколаївський обласний художній музей імені В. Верещагіна, Київський літературно-меморіальний музей Максима Рильського, Національний художній музей України, Музей мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків (м. Київ) та багато ін. Приміром, останній успішно втілює в життя екскурсії для «особливих людей», зокрема розвивальні та реабілітаційні заняття, що підкреслює рівні можливості всіх без винятку [6].

Дотичною до арттерапії є т. зв. *експозиційна терапія* (терапія засобами експозиційних матеріалів), яка полягає в діалогічній усвідомленій взаємодії з музейними експонатами у формі групових та індивідуальних сесій, коли відвідувачі спільно з музейними педагогами (медіаторами, фасилітаторами) обговорюють попередньо відібрані твори мистецтва, або історичні артефакти, або фотографії музейних об’єктів, поєднуючи все у систему, що допомагає розвивати когнітивні здібності, забезпечувати психологічну рівновагу, підтримувати емоційний баланс та емоційну стабільність.

Особливий ефект описаних практик можна простежити в історико-археологічних музеях, коли виготовляються копії давніх виробів із глини (глинотерапія), розфарбовуються симетричні візерунки у колі для вираження емоцій (мандалотерапія), застосовуються елементи театральних практик для розкриття внутрішнього світу людини (маскотерапія) тощо [7; 8].

Очевидно, що така діяльність сприяє розвитку емпатії, покращенню навичок спілкування та спільної роботи, подоланню стресової скутості, самоаналізу й розширенню світогляду відвідувачів, адже постійне занурення та концентрація на музейних об’єктах створюють своєрідну ауру залученості.

Наступна практика стосується т. зв. *психоедукації*, що передбачає інтеграцію мистецтва та психології, покращення ментального здоров’я та відчуття рівноваги через використання різних освітніх музейних програм і засобів (аудіогіди, інсталяції, інтерактивні експонати). Скажімо, винятковий ефект це створює під час проведення особливих форматів екскурсій, ознайом-

ISSN 2786-4510 (Online)

лення з різними елементами партисипативного мистецтва, проведення арттерапевтичних майстеркласів тощо. Відвідувачі можуть брати участь у медитативних прогулянках музейними залами, відвідувати лекції та воркшопи, спрямовані на розвиток емоційного інтелекту. Це сприяє зниженню стресових моментів, актуалізації створеного музейного середовища, а також покращенню психологічної стійкості та емоційної рівноваги. Прикладами застосування психоедукації можуть слугувати музеї у темряві «Третя після опівночі» у Львові та Києві [9], де під час імерсивних екскурсій відвідувачі фактично занурюються в повну темряву в супроводі незрячих екскурсоводів, що загострює слух і дотик, сприяє перевтіленню та переосмисленню багатьох звичок, буденних справ, допомагає гармонізувати візуальне сприйняття світу.

В Окружному музеї імені Л. Вичулковського в Бидгощі (Польща) систематично проводяться різні виклади з психології з акцентом на взаємозв'язок мистецтва та історії для розуміння й усвідомлення емоцій людини, а також різних питань психічного здоров'я, соціальних взаємовідносин та підвищення стресостійкості [10].

Четверта практика знайома нам завдяки застосуванню відомого методу під назвою *«музейний сторітелінг»,* тобто створення розповіді й активне включення відвідувачів у спільну наративну діяльність, коли музей перетворюється на простір обміну особистими історіями між гостями музею та їх колективного обговорення [11, с. 313–315]. Кожен учасник може розповідати про власний досвід, пов'язаний із тематикою експозиції / виставки, що сприяє осмисленню особистого життєвого шляху крізь призму історичного чи культурного контексту, позбавленню негативних життєвих сценаріїв минулого (а також травматичного досвіду), зміцненню почуття приналежності до спільноти, стимулюванню самоідентифікації та особистісного зростання. Такі заходи, приміром, втілює в життя Одеський національний художній музей під час занять у межах «Школи юного музейника», організації та проведення дитячих квестів, авторських кураторських екскурсій, зокрема вимушено переміщеними особами, які запрошують на «перше побачення з музеєм», відповідно налаштовуючи тему в рамках наукової роботи або приурочуючи її до певної події [12]. Харківський літературний музей пропонує сторітелінг для дітей «Осінні історії і малюнки з листя», під час якого проговорюються історії, пов'язані з порами року, створюються ілюстрації з листя, читаються книжки про дерева, виготовляються memory з гербарію тощо [13].

Ще однією важливою практикою є *сенсорна терапія через взаємодію з музейним середовищем*, яку можна впроваджувати шляхом створення спеціальних музейних програм із застосуванням тактильних експонатів, ароматів, звукових інсталяцій [14, с. 42–43]. Це передбачає можливість дотику до експонатів, взаємодію з текстурами, звуками та запахами й допомагає відвідувачам глибше формувати та переживати враження від експозиції, отримуючи емоційну розрядку. Наприклад, різні сенсорні стимули активізують роботу мозку, заспокоюють нервову систему, знімають напругу й покращують настрій, сприяють розвитку когнітивних функцій у людей із сенсорними порушеннями. Така терапевтична практика провадиться у згаданому вище музеї у темряві та львівському музеї Івана Георгія Пінзеля (на цей момент тимчасово зачинений — О. К.), де відвідувачі під час екскурсії отримують унікальний сенсорний досвід та відчуття.

Зауважимо, що саме ця практика чи не найбільше сприяє підтримці ідеї інклюзивності як розвитку процесів забезпечення рівних можливостей для різних відвідувачів, а також ідеї діалогічного, відкритого для всіх музейного середовища, спрямованого на формування індивідуальних вражень, задоволення потреби в нових емоціях і дотримання мультисенсорного принципу в інтерпретації музейної інформації [15, с. 23]. Усе це разом стимулює участь музеїв різних профілів у процесах заохочення відвідувачів різного віку до відкритої та активної комунікації.

Наведені терапевтичні практики, з огляду на війну в Україні, коли масово знижується психологічний опір усього населення, дедалі частіше стають важливою частиною комплексних програм реабілітації для військових, біженців та людей із травматичними спогадами, сприяючи емоційному відновленню, розвитку творчих стратегій подолання стресу та нормалізації соціальних функцій. З-поміж інших можна виокремити Національний музей народної архітектури та побуту (м. Київ), Музей Західного та Східного мистецтва (м. Одеса), Волинський музей українського війська та військової

техніки (м. Луцьк), львівські музеї Jam Factory Art Center, Zenyk Art Gallery, Центр інтелектуального мистецтва «Меркурій», Шевченківський гай (у межах програми «Місто лікує») та ін.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, проаналізовано п'ять музейних терапевтичних практик (арттерапія через мистецтво, експозиційна терапія, психоедукація, музейний сторітелінг, сенсорна терапія), які слугують для ефективної комунікації з різними групами відвідувачів. Зазначені компоненти музейної діяльності (музейний простір, музейна аудиторія та музейний контекст) у поєднанні з наведеними практиками сприяють активному залученню музейних закладів до різних форматів індивідуальної та групової терапевтичної роботи, створюючи динамічне, творче й розвивальне середовище.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі полягають у створенні та застосуванні музеями у своїй роботі методик занурення в епоху та актуалізації матеріальної і нематеріальної культурної спадщини для різних вікових груп, що в поєднанні з відповідними програмами сприятиме розвитку емоційного, інтелектуального та фізичного благополуччя відвідувачів.

Список використаних джерел

1. Козаченко О. О. Музей як соціокультурний феномен: основні трансформаційні тенденції. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, менеджмент.* 2014. Вип. 16. С. 117–129.
2. Караманов О. В. Музейна психологія в експозиційному просторі: від диференціації відвідувачів до ефективної терапії. *Науково-педагогічні студії.* 2025. № 9. С. 109–120. DOI: https://doi.org/10.32405/2663-5739-2025-9-109-120 (дата звернення: 25.06.2026).
3. Караманов О. В. Освітній потенціал музейної педагогіки: діалог, комунікація, творчість. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія: Гуманітарні науки.* 2014. Вип. 12. С. 242–246.
4. Соловйова С. В. Роль мистецтва в реабілітації та поліпшенні ментального здоров'я. *НейроNews: психоневрологія та нейропсихіатрія.* 2026. № 3 (168). С. 8–10. URL: https://neuronews.com.ua/ua/archive/2026/3%28168%29/pages-8-10/rol-mistectva-v-reabilitaciyi-ta-polipshenni-mentalnogo-zdorov-ya#gsc.tab=0 (дата звернення: 28.06.2026).
5. «Музеотерапія: Мистецтво зцілення»: Онлайн-захід, що присвячений ролі мистецтва у терапії. URL: https://mincult.gov.ua/events/muzeoterapiya-mystecztvo-zczilennya-onlajn-zahid-shho-prysvyachenyj-roli-mystecztva-u-terapiyi/ (дата звернення: 28.06.2026).
6. Арт-терапія. У Музеї мистецтв ім. Б. і В. Ханенків набирають популярності екскурсії для «особливих людей». URL: https://day.kyiv.ua/article/kultura/art-terapiya (дата звернення: 25.06.2026).
7. Майстер-клас з археології для дітей. URL: https://pmu.in.ua/museum_pedagogics/archeology/ (дата звернення: 28.06.2026).
8. Warsztaty lepienia z gliny z rojnia ceramics. URL: https://polin.pl/pl/wydarzenie/warsztaty-lepienia-z-gliny-z-ronja-ceramics (дата звернення: 28.06.2026).
9. Музей у темряві «Третя після опівночі». URL: https://0300.com.ua/?srsltid=AfmBOorV4OWgTacMgij1fEKCfjUspupCTMGt9hT-Rbb2-Q1TaQ00_NnS (дата звернення: 28.06.2026).
10. Muzeum Okręgowy im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy. URL: https://muzeum.bydgoszcz.pl/ (дата звернення: 28.06.2026).
11. Караманов О. В., Василишин М. С. Наратив як історико-педагогічне джерело та його репрезентація у музейному просторі. *Педагогічний дискурс.* 2013. Вип. 15. С. 311–315.
12. Виговська О. Odesa Fine Arts Museum про аудиторію, соцмережі та музейний сторітелінг. URL: https://bazilik.media/odessa-fine-art-museum-pro-audytoriiu-sotsmerezhi-ta-muzejnyj-storitelinh/ (дата звернення: 25.06.2026).
13. Сторітелінг для дітей «Осінні історії і малюнки з листя». URL: https://kharkiv.dityvmisti.ua/harkovskij-literaturnyj-muzej/storiteling-dlia-ditei-osinni-istorii-i-maliunky-z-lystia/ (дата звернення: 28.06.2026).
14. Караманов О. В. Роль навчального середовища в реалізації музейно-педагогічних програм і проектів. *Постметодика.* 2013. № 3. С. 41–44.
15. Харченко О. Теоретичні аспекти культурно-освітньої роботи з відвідувачами різного віку: розвиток музейної психології у музеях художнього профілю. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Музеєзнавство і пам'яткознавство*. 2020. № 3 (1). С. 21–32. DOI: https://doi.org/10.31866/2617-7943.3.1.2020.205314.

References

1. Kozachenko, O. O. (2014). Muzei yak sotsiokulturnyi fenomen: osnovni transformatsiini tendentsii [The museum as a socio-cultural phenomenon: key trends in transformation]. *Mizhnarodnyi naukovyi forum: sotsiolohiia, psykholohiia,*

menedzhment — International scientific forum: sociology, psychology, management, 16, 117–129 [in Ukrainian].
2. Karamanov, O. V. (2025). Muzeina psykholohiia v ekspozytsiinomu prostori: vid dyferentsiatsii vidviduvachiv do efektyvnoi terapii [Museum psychology in the exhibition space: from visitor segmentation to effective therapy]. *Naukovo-pedahohichni studii — Scientific and pedagogical studies,* 9, 109–120. DOI: https://doi.org/10.32405/2663-5739-2025-9-109-120 [in Ukrainian].
3. Karamanov, O. V. (2014). Osvitnii potentsial muzeinoi pedahohiky: dialoh, komunikatsiia, tvorchist [The educational potential of museum education: dialogue, communication, creativity]. *Visnyk Lvivskoi komertsiinoi akademii. Seriia: Humanitarni nauky — Bulletin of the Lviv Commercial Academy. Series: Humanities,* 12, 242–246 [in Ukrainian].
4. Soloviova, S. V. (2026). Rol mystetstva v reabilitatsii ta polipshenni mentalnoho zdorovia [The role of art in rehabilitation and improvement of mental health]. *NeiroNews: psykhonevrolohiia ta neiropsykhiatriia — NeuroNews: psychoneurology and neuropsychiatry,* 3 (168), 8–10. Retrieved from https://neuronews.com.ua/ua/archive/2026/3%28168%29/pages-8-10/rol-mistectva-v-reabilitaciyi-ta-polipshenni-mentalnogo-zdorov-ya#gsc.tab=0 [in Ukrainian].
5. "Muzeoterapiia: Mystetstvo ztsilennia": Onlain-zakhid, shcho prysviachenyi roli mystetstva u terapii ["Museum Therapy: The Art of Healing": An online event dedicated to the role of art in therapy]. (n. d.). Retrieved from https://mincult.gov.ua/events/muzeoterapiya-mystecztvo-zczilennya-onlajn-zahid-shho-prysvyachenyj-roli-mystecztva-u-terapiyi/ [in Ukrainian].
6. Art-terapiia. U Muzei mystetstv im. B. i V. Khanenkiv nabyraiut populiarnosti ekskursii dlia "osoblyvykh liudei" [Art therapy. At the Museum of Arts named after B. and V. Khanenko tours for "special people" are gaining popularity]. (n. d.). Retrieved from https://day.kyiv.ua/article/kultura/art-terapiya [in Ukrainian].
7. Maister-klas z arkheolohii dlia ditei [Archeology master class for children]. (n. d.). Retrieved from https://pmu.in.ua/museum_pedagogics/archeology/ [in Ukrainian].
8. Warsztaty lepienia z gliny z rojnia ceramics [Clay molding workshops: z rojnia ceramics]. (n. d.). Retrieved from https://polin.pl/pl/wydarzenie/warsztaty-lepienia-z-gliny-z-ronja-ceramics [in Polish].
9. Muzei u temriavi "Tretia pislia opivnochi" [Museum in the dark "Three after midnight"]. (n. d.). Retrieved from https://0300.com.ua/?srsltid=AfmBOorV4OWgTacMgij1fEKCfjUspupCTMGt9hT-Rbb2-Q1TaQ00_NnS) [in Ukrainian].
10. Muzeum Okręgowy im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy [District Museum of Leon Wyczółkowski in Bydgoszcz]. (n. d.). Retrieved from https://muzeum.bydgoszcz.pl/ [in Polish].
11. Karamanov, O. V., & Vasylyshyn, M. S. (2013). Naratyv yak istoryko-pedahohichne dzherelo ta yoho reprezentatsiia u muzeinomu prostori [Narrative as a historical and educational source and its representation in the museum environment]. *Pedahohichnyi dyskurs — Pedagogical discourse,* 15, 311–315 [in Ukrainian].
12. Vyhovska, O. Odesa Fine Arts Museum pro audytoriiu, sotsmerezhi ta muzeinyi storitelinh [Odesa Fine Arts Museum about the audience, social networks and museum storytelling]. (n. d.). Retrieved from https://bazilik.media/odessa-fine-art-museum-pro-audytoriiu-sotsmerezhi-ta-muzejnyj-storitelinh/ [in Ukrainian].
13. Storitelinh dlia ditei "Osinni istorii i maliunky z lystia" [Storytelling for children "Autumn stories and drawings from leaves"]. (n. d.). Retrieved from https://kharkiv.dityvmisti.ua/harkovskij-literaturnyj-muzej/storiteling-dlia-ditei-osinni-istorii-i-maliunky-z-lystia/ [in Ukrainian].
14. Karamanov, O. V. (2013). Rol navchalnoho seredovyshcha v realizatsii muzeino-pedahohichnykh prohram i proektiv [The role of the learning environment in the implementation of museum education programmes and projects]. *Postmetodyka — Postmethodology,* 3, 41–44 [in Ukrainian].
15. Kharchenko, O. (2020). Teoretychni aspekty kulturno-osvitnoi roboty z vidviduvachamy riznoho viku: rozvytok muzeinoi psykholohii u muzeiakh khudozhnoho profiliu [Theoretical aspects of cultural and educational work with visitors of different ages: the development of museum psychology in art museums]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv. Seriia: Muzeieznavstvo i pamiatkoznavstvo — Bulletin of the Kyiv National University of Culture and Arts. Series: Museum studies and monument studies,* 3 (1), 21–32. DOI: https://doi.org/10.31866/2617-7943.3.1.2020.205314 [in Ukrainian].

O. V. Karamanov

ORGANISING MUSEUM THERAPEUTIC PRACTICES IN THE CONTEXT OF MUSEUM EDUCATION

Abstract. *This article examines various aspects of organising cultural practices within the museum space, viewed as a centre for social interaction and communication, by engaging visitors in the museum space and fostering an effective environment for communication within the museum. The application of various therapeutic techniques and tools enables the museum to become a space for personal growth, psychological relief and positive interpersonal communication. Museum therapy takes place through the aestheticisation of the individual, a sense of belonging to a community, socialisation, and a sense of support and stability in times of crisis. It is emphasised that, in the process of implementing therapeutic practices, the museum creates a unique environment that opens up access to another culture, helps visitors master the "language of objects", and shapes their attitude towards exhibits through the creation of sensory experiences, elements of inner transformation, emotional enrichment and so on. Based on a theoretical and practical analysis of the most common therapeutic museum practices (art therapy, exhibition therapy, psychoeducation, museum storytelling, sensory therapy), it has been demonstrated that these form an important part of comprehensive rehabilitation programmes for military personnel, refugees and people with traumatic memories, and that they contribute to emotional recovery, the development of creative strategies for coping with stress, and the normalisation of social functions. The conclusions emphasise that the components of museum activity (museum space, museum audience and museum context), when combined with therapeutic practices, facilitate the active involvement of museum institutions in various formats of individual and group therapeutic work, creating a dynamic, creative and developmental environment for communication.*

Keywords: *museum, museum space, museum environment, museum context, art, cultural therapeutic practices, museum education, museum psychology, museum-educational activities.*

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Караманов Олексій Владиславович — д. пед. наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна, akaram@i.ua; ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-0067-0747

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Karamanov O. V. — D. Sc. in Pedagogy, Professor, Professor in the Department of General Pedagogy and Higher Education, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine, akaram@i.ua; ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-0067-0747

Рукопис надійшов до редакції / Received 12.06.2026
Рукопис прийнято до друку / Accepted 14.07.2026
Опубліковано / Available online 28.08.2026

Licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License